

*ҚР Ұлттық экономика министрінің
«Жергілікті өзін-өзі басқаруды дамыту
мәселелері бойынша Қазақстан
Республикасы Заңының жобасы туралы»
сөйлейтін сөзі*

Құрметті Парламент Мәжілісінің депутаттары!

Құрметті отырысқа қатысушылар!

2-слайд

Мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаев «Бес институционалдық реформаларын жүзеге асыру үшін 100 нақты қадам» Ұлт жоспарының 98-қадамы шеңберінде аудандық мыңызы бар қала, ауыл, кент және ауылдық округ деңгейінде жергілікті өзін-өзі басқарудың дербес бюджетін енгізуді тапсырды.

Жаңғырту жөніндегі ұлттық комиссия Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы елдерінің (атап айтқанда, Польша) тәжірибесі негізінде жергілікті өзін-өзі басқарудың дербес бюджетін енгізу тәсілдерін пысықтады.

Халықаралық тәжірибе көрсеткендей, жергілікті өзін-өзі басқару жүйесін дамыту экономикалық гүлденудің, әлеуметтік саламаттылық пен азаматтық қоғам қалыптастырудың сөзсіз шарты болып табылады.

Қазақстанда негізіне Жергілікті өзін-өзі басқарудың еуропалық хартиясы бекіткен муниципалдық демократия мен муниципалдық басқарудың көпшілік мойындаған құндылықтары салынған Жергілікті өзін-өзі басқаруды дамыту тұжырымдамасы

(бұдан әрі - Тұжырымдама) қабылданды.

Осы тұжырымдама Қазақстан Республикасындағы жергілікті өзін-өзі басқаруды дамытуды мынадай екі кезеңде айқындады:

Бірінші кезең (2013–2014 жылдар) – басқарудың төменгі деңгейлеріндегі қолданыстағы жүйенің әлеуетін кеңейту;

Екінші кезең (2015–2020 жылдар) – жергілікті өзін-өзі басқаруды одан әрі дамыту.

Слайд 3

Тұжырымдаманы іске асырудың бірінші кезеңінің (2013-2014 жылдар) міндеттерін шешу үшін 2013 жылы Жергілікті өзін-өзі басқаруды дамыту мәселелері жөніндегі заң және заңға тәуелді тиісті актілер қабылданды.

Мәселен, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының өкілеттіктерін, жергілікті қоғамдастықтың жиыны және жиналыстарының жұмысын аудандық маңызы бар қалалардың, ауылдардың, кенттер мен ауылдық округтердің әкімдері (бұдан әрі - ауылдардың әкімдерін) сайлауларын жүргізу тәртібін айқындайтын және олардың өкілеттіктерін кеңейту жөніндегі нормалар бекітілген.

Жергілікті өзін-өзі басқару органдарының жергілікті маңызы бар мәселелерді шешудегі қаржылық дербестігін кеңейту мақсатында ауылдардың әкімдеріне жергілікті өзін-өзі басқару органдарының кіріс көздерін қалыптастыру және қолма-қол ақшаны бақылау шоттарын (ҚБШ) ашу құқығы берілді.

2014 жылғы 28 қарашада ҚР-дың Салық салу мәселелері

жөніндегі заңымен 2015 жылғы мамырдан бастап, қолма-қол ақшаны бақылау шоттарына түсе бастаған 4 салық түрінен *(төлем көздерінен салық салынбайтын кірістерден алынатын жеке табыс салығы, жеке тұлғалардың мүлік салығы, жеке тұлғалардан алынатын көлік салығы мен елді мекендер жерлеріне жеке тұлғалардан алынатын жер салығы)* түсетін түсімдер жергілікті өзін-өзі басқару органдарына берілді.

Тұжырымдаманы іске асырудың екінші кезеңінде (2015-2020 жылдар) жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару функцияларының аражігін одан әрі ажырату, жергілікті өзін-өзі басқару бюджеті мен меншігін қалыптастыру бойынша шаралар қабылданады.

2015 жылғы қарашада қосымша екі салықты (заңды тұлғалардан алынатын көлік және жер салықтарын) беру арқылы қолма-қол ақшаны бақылау шотының кіріс базасын кеңейтуді, жергілікті қоғамдастық жиналысының сайлауға қатысуға ауыл әкімінің кандидатурасын келісу және оны босату мәселесіне бастамашылық етуге қатысты өкілеттіктерін кеңейтуді, қала әкімінің халықпен өзара іс-қимыл жасауы үшін қоғамдық құрылымдар құру, ауыл әкімінің тиісті аумақтағы жер учаскелерінің мақсатты пайдаланылуынбақылау өкілеттіктерін кеңейтуді, сондай-ақ коммуналдық мүлікті басқару процесіне халықты тартуды көздейтін Заң ментісті нормативтік құқықтық актілер қабылданды.

4-слайд

ЖӨБ шығындарды қаржыландыру әрекеттегі схемасы

көрсетілген.

Бүгінгі таңда қаржыландыру шеңберінде жүзеге асырылады:
- ауданның (облыстық маңызы бар қаланың) бюджеттің құрамында **19 бюджеттік бағдарламалар**. Мысалы, 2016 жылы осы бағдарламалар бойынша шығындар 94,8 млрд теңге көлемінде айқындалған;

- және жергілікті өзін-өзі басқару органдарының қолма-қол ақша бақылау шотында болып табылатын **жеке кірістер**.

5-слайд

2016 жылдың 8 айы ішінде жергілікті өзін-өзі басқарудың қолма-қол ақшаны бақылау шоттарына 7,3 млрд теңге көлемінде қаражат түсті, оның ішінде салықтың 6 түрі бойынша 7 млрд теңге түсім түскен, жылдық болжам шамамен 26,0 млрд теңге.

Салық түсімдерінің негізгі ағыны жергілікті өзін-өзі басқару органдарына берілген салықтарды төлеу бойынша белгіленген мерзімдерге сәйкес екінші жартыжылдықта күтілуде.

Анықтама ретінде: (жеке тұлғалардан алынатын жер салығы -1 қазанға дейін, заңды тұлғалардан алынатын жер салығы -20 қарашаға дейін, жеке тұлғалардың көлік салығы -31 желтоқсанға дейін, заңды тұлғалардың көлік салығы 5 шілдеге дейін, жеке тұлғалардың мүлік салығы -1 қазанға дейін, жеке табыс салығы - 25 тамызға дейін).

Осы уақыт ішінде жергілікті қоғамдастық мәселелерін шешу үшін 4,3 млрд теңге жұмсалды.

6-слайд

Сізге ұсынып отырған Жергілікті өзін-өзі басқаруды дамыту мәселелері жөнінде заң жобасында (бұдан әрі-Заң жобасы) жергілікті өзін-өзі басқарудың дербес бюджеті мен коммуналдық

меншігін енгізу, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының бюджеттік процесс пен коммуналдық меншікті басқарудағы өкілеттіктерін кеңейту көзделеді.

Заң жобасымен Бюджет, Салық және Азаматтық кодекстерге, «Мемлекеттік мүлік туралы», «Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы», «Жарнама туралы» Қазақстан Республикасының Заңдарына өзгерістер мен толықтырулар енгізілуде.

7-слайд

Өзіңіз білетіндей, еліміздің бюджет жүйесі 3 деңгейден тұрады. Аудандық маңызы бар қалалар, ауылдар, кенттер, ауылдық округтер деңгейінде дербес бюджет жоқ.

Бұл жерде шамамен 2,5 мың әкімшілік бірлік жөнінде әңгіме болып тұр.

8-слайд

Заң жобаны әзірлеу шеңберінде ЭЫДҰ (Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы) елдерінің жергілікті өзін-өзі басқарудың дербес бюджетін енгізу тәжірибесі зерттелді, атап айтқанда Польшаның әкімшілік-аумақтық бөлінісі Қазақстан Республикасындағы жағдайлармен ұқсас.

Мысалы, Польшада гминнің бюджеті (жергілікті өзін-өзі басқарудың төменгі деңгейі) жеке кірістерінің есебінен, сондай-ақ субвенциялар мен мақсатты дотациялар жоғары тұрған бюджетпен қалыптасады. Және мұның барлығы жергілікті өзін-өзі басқарудың дербес бюджет болып табылады. Бюджет өкілді

органмен, яғни гмин кеңесімен бекітіледі, және атқарушы орган вуйтпен іске асырылады.

Атап өту керек, ауылдық гминнің халқы саны Қазақстанның ауылдық округтеріне қарағанда 3 есе артық: 7 мың адам 3 мың адамға қарсы.

9-слайд

Жергілікті өзін-өзі басқару бюджеті аудандық маңызы бар қала, ауыл, кент, ауылдық округ деңгейінде 2018 жылдан бастап халық саны 2000 адамнан астамәкімшілік аумақтық бірлікте мемлекеттік бюджеттің 4 деңгейі ретінде, ал 2020 жылдан бастап барлық жерлерде енгізіледі.

Анықтама ретінде: Барлығы: 2445 ауылдық елді мекендер, 2000 адам – 1053, 2000 адамнан кем – 1392.

Жергілікті өзін-өзі басқару бюджетінің кіріс көздері айқындалды, олар:

1)) салықтық түсімдер:

- төлем көздерінен салық салынбайтын кірістерден алынатын жеке табыс салығы;

- жеке тұлғалардың мүлігіне салынатын салық;

- жеке және заңды тұлғалардан алынатын көлік салығы;

- елді мекендердің жерлеріне жеке және заңды тұлғалардан алынатын жер салығы,

- аудандық маңызы бар қалалардың, ауылдар, кенттер, ауылдық округтердің аумақтары арқылы өтетін автомобиль жолдарының бөлінген белдеуінде сыртқы (көрнекі) жарнаманы орналастыру үшін төлемақы;

2)) салықтық емес түсімдер:

- мемлекеттік мүлікті мүліктік жалға (жалдауға) беруден түсетін кірістер;

- жеке және заңды тұлғалардың ерікті алымдары;

- «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» Қазақстан Республикасы кодексінде көзделген әкімшілік құқық бұзушылықтар үшін алатын айыппұлдар»;

Анықтама ретінде: елді мекендердің аумақтарын абаттандыру және көгалдандыру қағидаларын бұзу, белгілегеннен тыс жерлерде сауда жасау, энергияны немесе суды және т.б. заңсыз қосу, пайдалану.

- коммуналдық мүлікті сатудан түскен кірістер;

- аудандық бюджеттен берілетін трансферттер.

Жергілікті өзін-өзі басқару бюджетін жергілікті қоғамдастық жиналысында талқыланғаннан кейін аудан мәслихаты бекітетін болады, ал жергілікті өзін-өзі басқару бюджетін атқару ауыл әкімінің аппаратына жүктеледі.

Осылайша, жергілікті қоғамдастықтың мүдделері ескеріле отырып, бюджет шығыстарын жоспарлауға тетіктер көзделген.

10-слайд

Шығыстар, ауыл әкімінің Бюджет Кодексінде қолданылатын 19 бағыттары деңгейінде айқындалған:

- мектепке дейінгі тәрбие және оқыту;

- елді мекендерді абаттандыру және көгалдандыру;

- автомобиль жолдарын салу, реконструкциялау, жөндеу және күтіп ұстау

- елді мекендерді сумен жабдықтауды ұйымдастыру;

- және басқалар.

11-слайд

Жергілікті өзін-өзі басқарудың дербес бюджетін енгізу қазіргі таңда жоқ «Жергілікті өзін-өзі басқарудың коммуналдық меншігі» институтын құру қажеттілігінде тудырады.

Ауыл аумағындағы барлық коммуналдық меншік ауданның коммуналдық меншігінің құрамына кіреді және аудан әкімдігі басқарады.

Заң жобасымен «Мемлекеттік мүлік туралы» заңға және Азаматтық кодекске жергілікті өзін-өзі басқарудың коммуналдық меншігі ұғымын, осы меншікті қалыптастыру мен басқару тәртібін айқындайтын нормалар енгізіледі.

Жергілікті өзін-өзі басқару мүлкі жергілікті қазына мүлкінен (жергілікті өзін-өзі басқару бюджетінің қаражаты коммуналдық заңды тұлғаларға бекітілмеген өзге де коммуналдық мүлік) және коммуналдық заңды тұлғаларға бекітіліп берілген мүліктен құралатын болады.

Жергілікті өзін-өзі басқарудың коммуналдық мүлкін қалыптастыру және басқару тәртібі ауданның коммуналдық мүлкіне ұқсас жүзеге асырылады.

Бұл ретте, Жергілікті өзін-өзі басқарудың коммуналдық меншігін басқару жергілікті қоғамдастық жиналысының келісімі бойынша ауыл әкімінің аппаратына жүктеледі.

12-слайд

Заң жобасымен «Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы» Заңына

аудандардың мәслихаттарына жергілікті өзін-өзі басқару бюджетін бекіту өкілеттіктерін беру, жергілікті өзін-өзі басқару бюджетін атқару және Жергілікті өзін-өзі басқарудың коммуналдық меншігін басқару бойынша ауылы әкімі мен оның аппаратының өкілеттіктерін кеңейту бөлігінде өзгерістер мен толықтырулар енгізіледі.

Жергілікті өзін-өзі басқару органдарының кадрлық әлеуетін жақсарту мақсатында жиналыстар мен кездесулер ұйымдастыру, қолма-қол ақшаны бақылау шотындағы қаражатты жоспарлау және жұмсау, салық жинау, аймақтарда мемлекеттік сатып алуды жүзеге асыру мәселелері бойынша Ұлттық экономика министрлігі «Зерде» қаржы академиясы АҚ – мен бірлесіп арнайы оқыту курстары жүргізіледі.

Бұдан басқа, Мемлекеттік басқару академиясы курстарында және мемлекеттік қызметкерлерді қайта даярлау өңірлік орталықтарында әкімдер мен аппарат қызметкерлерін одан әрі бюджетті жоспарлау мен орындау және коммуналдық меншік басқару жөніндегі одан әрі оқыту бойынша жұмыстар жүргізілетін болады.

Жалпы, Заң жобасын қабылдау қамтамасыз етеді:

- 1. Жергілікті маңызы бар өзекті мәселелерді шешуде жергілікті өзін – өзі басқару органдарының қаржылық және экономикалық дербестігін кеңейтуді.*

2. Жергілікті өзін-өзі басқаруды дамыту арқылы азаматтардың шешімдер қабылдау процесіне қатысу мүмкіндіктерін кеңейтуді қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Назарларыңызға рахмет!